

FOTOGRAF: ENGIN İRİZ

Asırlık nefes

1915 Olayları'nın 100. yıldönümü bu yılın en önemli sanat etkinliklerinden 56. **Venedik Bienali**'ne damgasını vuracak gibi görünüyor. Hem **Sarkis**'in yer aldığı Türkiye Pavyonu hem de 'Ermenilik' temasının işlendiği Ermenistan Pavyonu'nu odağımıza aldık.

NİLÜFER ŞAŞMAZER
nilufer@istanbulartnews.com

"İnsanoğlunun acı ve aşk içinde ürettiği her şey içimizdedir ve en büyük hazinemizdir. Benim de bütün yaptıklarım, yaşadıklarım ve çektiklerim hazinemdir. Bu kişisel hazineyi sanatta somutlaştırdığımızda, görselleştirdiğimizde ve aktardığımızda, bu formlarla yol alabiliriz, onlar sayesinde sınırları kapatmayıp açabiliriz" sözlerinin sahibi **Sarkis**, bu lafı dillendirirken 1915 Olayları'nın 100. yıldönümünde kilit bir pozisyonda olacağını tahmin etmemiştir herhalde.

Bu yıl 9 Mayıs-22 Kasım tarihleri arasında gerçekleştirilecek 56. **Venedik Bienali** Uluslararası Sanat Sergisi'nde Türkiye'yi, İtalyancada

'nefes' anlamına gelen "Respiro" adlı yerleştirmesiyle temsil edecek sanatçı, küratörlüğünü **Defne Ayas**'ın yaptığı sergilemede 'zamandalık, zamansızlık ve eşzamanlılık'ın altını çizerek sanatın dönüştürücülüğünü vurgulayacak.

Hem bienaldeki bu yerleştirmeyi hem de 100. yılın düşündürdüklerini konuştuğumuz **Sarkis** ve **Defne Ayas**, Türkiye Pavyonu'nda yer alacak olan yerleştirmenin insanlık tarihine tekrar bir bakış atacağını söylüyorlar. **Sarkis**'in, işini anlatırken sık sık "Bu sıkışıklığı açmamız lazım" deyişi de sanatın birleştirici rolünün altını çiziyor.

Sarkis'in Arsénale'deki Sale d'Armi'de yer alan Türkiye Pavyonu için aynalar, vitray panolar ve mekana özgü üretilmiş neon gökkuşağı ışıklandırmalarından oluşan yerleştirmesini, Jacopo Baboni-Schilingi'nin sergi için bes-

telediği eser tamamlayacak. Yani **Sarkis**, mekanı sanat tarihçi Uwe Fleckner'ın deyişiyle bir 'orkestra şefi' gibi yine teatral bir kuruluşla düzenleyecek.

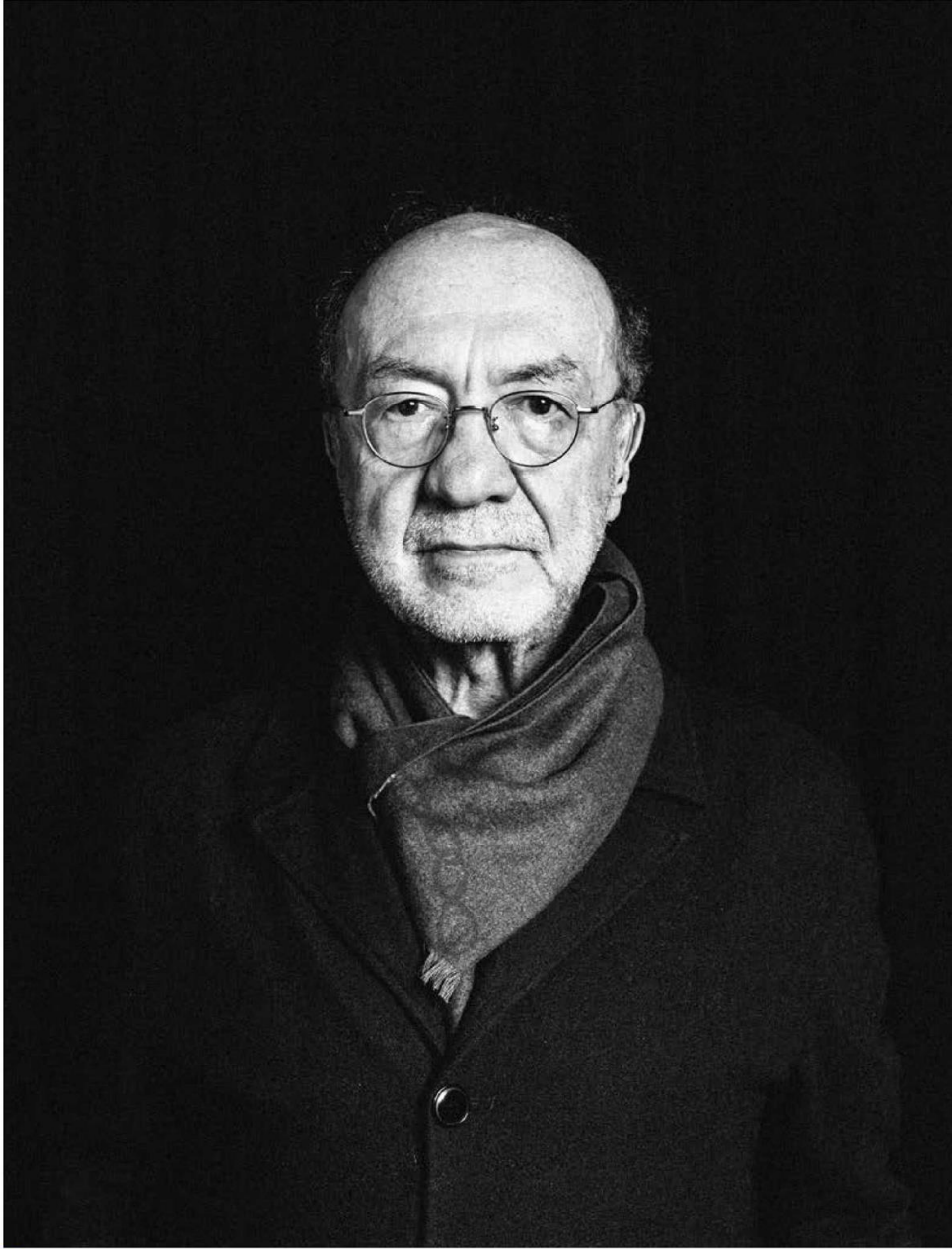
Ermenistan ise ulusal pavyonunu bu yıl Büyük Felaket'ten hayatta kalanların dünyanın dört bir yanına dağılmış torunlarına, diaspora sanatçılarına adıyor. Pavyonun İstanbul doğumlu küratörü Adelina Cüberyán von Fürstenberg ile pavyonun yer alacağı, Ermeniler için büyük önem taşıyan Mihitryan Manastırı'nı, sanatçıların çalışmalarının bu mekanın belleğiyle ilişkisini ve işlerinden ortaya çıkan ortak cümleyi konuştuk. Von Fürstenberg "Arzum, birlikte konuşabilmemiz, birlikte yas tutabilmemiz ve sonra da sayfayı çevirebilmemiz. Bu hayaletlerle yaşamaya devam edemeyiz" diyor.

Pavyonun 16 sanatçısı arasında bu-

lunan Haig Aivazian, Nigol Bezjian, Anna Boghiguan, Hera Büyüktaşçıyan ve Silvina Der-Meguerditchian'dan ise hem pavyonun öne çıkardığı 'Ermenilik' temasının onlara ne ifade ettiğini hem de kendi çalışmalarını dinledik. Not düşelim; **Sarkis**, Türkiye Pavyonu'ndaki yerleştirmesinin yanı sıra Ermenistan Pavyonu'nda da dört vitray çalışmasıyla yer alıyor. Sanat tarihçi Aby Warburg'un 'toplumsal bellekteki korkunun üstesinden gelmenin ürünü ve taşıyıcısı' olarak geliştirdiği 'leidschatz' (ıstırap hazinesi) kavramını **Sarkis**'in uzun sanat hayatı boyunca birçok kez ödünç aldığını, hatta işlerinin başlığı olarak kullandığını biliyoruz. **Sarkis**'in **Venedik Bienali**'ndeki bu temsiliyeti, geçmişin ve yaşanan ıstırapların bir hazineye dönüşeceği umudunu doğuruyor... (Sayfa 8-11)

Acıyı hazineye, zehri bala çevirmek

Bu yıl 9 Mayıs-22 Kasım tarihleri arasında gerçekleştirilecek 56. **Venedik Bienali**'nde Türkiye Pavyonu'nda **Sarkis**'in "Respiro" isimli yerleşmesi izleyiciyle buluşacak. İstanbul Kültür Sanat Vakfı koordinatörlüğünde hazırlanan sergiyi, **Sarkis** ve pavyonun küratörü **Defne Ayas**'tan dinledik.

Sarkis

NİLÜFER ŞAŞMAZER
nilufer@istanbulartnews.com

Okwui Enwezor'un küratörlüğünde düzenlenen **Venedik Bienali** 56. Uluslararası Sanat Sergisi'nde Türkiye Pavyonu'nu günümüzün önemli kavramsal sanatçılarından **Sarkis**'in temsil edeceğini açıklaması büyük heyecan uyandırmıştı. **Sarkis**'in "Respiro" (Nefes) ismini verdiği projesinin detayları 10 Şubat'ta Salon İKSV'de yapılan basın toplantısında paylaşıldı.

9 Mayıs-22 Kasım 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilecek bienaldeki Türkiye Pavyonu sergisi, TC Dışişleri Bakanlığı ile TC Kültür ve Turizm Bakanlığı ile SAHA Derneği'nin prodüksiyon desteğiyle hayata geçiriliyor. 2012'den bu yana Hollanda'daki Witte De With Center for Contemporary

Art'ın direksiyonunu sürdüren ve kurum için yaptığı çalışmalarla Uluslararası Sanat Eleştirmenleri Derneği'nin (AICA) Hollanda şubesi tarafından "Yılın En İyi Sergisi" ödülüne layık görülen **Defne Ayas**'ın küratörü olduğu pavyon, bienalin ana mekanlarından Arseneale'deki Sale d'Armi binasında yer alacak. Mekan, İKSV'nin girişini ve 21 destekçinin katkılarıyla, 2014-2014 yılları arasında Türkiye'ye tahsis edilmiştir.

Basın toplantısında İKSV Genel Müdürü Gökçin Taner ile Tofaş Kurumsal İletişim Direktörü Arzu Çolakoglu'nun kısa girişlerinin ardından sözü alan **Defne Ayas**, projeye dair genel bir çerçeve çizdikten sonra sözü **Sarkis**'e bıraktı. Hayatında ilk kez yapacağı bir işi basın toplantısıyla önceden açıkladığını vurgulayan **Sarkis**, teklifi aldığından beri yılda, Ermeni bir sanatçının kişisel projesine yer verme fikri üzerine kafasında birtakım soruları

doğduğunu ancak İstanbul Bienali Direktörü Bige Örer ve **Venedik Bienali** Türkiye Pavyonu Koordinatörü Tuna Ortaylı Kazıcı'yla yüz yüze görüşükten sonra teklifin sanimiyetine inandığını belirtti.

Sarkis'in beyaz tahtada çizerek gösterdiği proje gemasına göre 12 metreye 48 metre uzunluğundaki mekan, çift taraflı bir aynayla ikiye bölünecek ve mekanın her iki ucuna gökkuşağı neonları yerleştirilecek. 36 vitrayın da bulunacağı yerleşimlere bir de sanatçı tarafından İtalyan kompozitör Jacopo Baboni-Schilling'iye sipariş edilen 48 dakikalık bir beste eşlik edecek. Sergi açılışından önce yedi çocukla birlikte yapılacak bir çalışma süresince de çocuklar parmak izleriyle aynaya yedi gezegen çizilecek.

Sarkis'in 7 Mayıs tarihinde eşgüdümlü olarak İstanbul ve Cenevre'de iki yerleşmesi daha sergilenicecek. Böylelikle, Türkiye Pavyonu'nda yer alacak eserler ile bu yerleşmeler arasında

devam eden bir diyalog yaratılacak.

Bienal boyunca hiç durmadan, ışıltı ve sesleriyle yaşamaya, nefes alıp vermeye devam edecek sergiye **Sarkis**'in yerleşmesine dair denemelerin ve görsel okumaların yer alacağı bir kitap da eşlik edecek. **Defne Ayas**'ın editörlüğünü yapacağı yayına katkıda bulunacaklar arasında Uwe Fleckner, David Kazanjian, Wendy Meryem Kural Shaw, Karin Karakashi, W. J. T. Mitchell ve Jalal Toufic yer alıyor.

"Kendiimi diaspora sanatçısı olarak görmüyorum" diyen **Sarkis**, **Venedik Bienali** Ermenistan Pavyonu'nda da dört çalışmasıyla yer alıyor. San Lazzaro Adası'ndaki Mihirist Manastırı'nda düzenlenen pavyon sergisi 1915 olaylarının 100. yılı dolayısıyla diasporadaki 16 Ermeni sanatçının işlerinden oluşacak. Sergide Türkiye'den Hera Büyüktaşçıyan'ın da bir işi olacak.

Sarkis ve küratör **Defne Ayas**'la sergideki yerleşime fikrinin nasıl doğduğundan işbirliklerine, 1915'in 100.

yıldönümünde Ermeni kökenli bir sanatçı olarak Türkiye Pavyonu'nu temsilinden Ermenistan Pavyonu'ndaki işine kadar birçok konuda konuştuk.

Sarkis ismi aklımıza her şeyden önce mekanların tarihini göz önüne alarak onlara ruh, vituc veren bir sanatçıyı getiriyor. Türkiye Pavyonu'nun esli bir silah deposu olan Arseneale'de gerçekleştirileceği netliğinde nasıl bir yol izlediniz, mekan nasıl işlediniz?

Sarkis: Aslında o mekan yaşamıyor. Çünkü evvela fonksiyonundan arınıyor ve bir sergi yerine dönüşüyor. Öyle kılalıyor. Silah deposu ama işi artık yok, orada nostaljik gibi duruyor. "Varım fakat bana dokunamazım" diyor. Duvarlara herhangi bir çivi asmak dahi yasak. Bunu iyileştirmek lazım tabii, pansuman yapıyor gibi. Üstüne bir şey koyuyorsun, onu okuyorsun. Öyle bir his uyandı bende. Aşpas kirşler var, işleri ancak buradan asabiliyorsun, onlar da fazla ağır olmuyacak. Tüm bu

FOTOĞRAF: NİLÜFER ŞAŞMAZER

MART, 2015 SAYI: 18

kısıtlamalar bir yerlere götürdü beni. Uzun uzun düşünceye dalabilirsin çünkü. Mekanın boyu 48, eni 12 metre. Sabah dostlardan biri de fark etmiş, benim 12 sayısıyla farklı bir ilişkim var. O nedenle 12'yle 48 metre olması anlamlı. Mekanı dekor gibi algıladım, duvarlara hiç dokunmadan. Bundan üç sene önce sanırım Avignon Tiyatro Festivali'nde "III. Richard"ın dekoru için bana gelmişlerdi. Cours de Pape denen bir yer var, orada yapılacak. Ben pek dekor sevmem. Koskocaman bir duvar var ve her dekoratör onun üstüne bir şey koyar vs. Ben ise sadece duvarın görüntüsünü yaşayan bir deri gibi gönderdim üstüne, o titremeye başladı. III. Richard ölüme yakınken o deri yaşlanmaya başladı. Bir de büyük bir kütük koydum 20-24 metre uzunluğunda, onun da ucu yanıyordu. Bu kadar. Başka hiçbir şey dokunmadım. Burada da öyle oldu. Aslında iş tamamen yaşayan bir dekora dönüştü. Mekanı bereketli bir tarlaya dönüştürme durumu var, Bienallerde vakit olmadığı için çiğneniyor mekanlar. Bu çiğneme olayı yeni bir olay. Sergilerde yüzlerce sanatçı var, dünya kadar para harcıyor; sponsorlar, koleksiyonerler, galeriler derken hepsi şiddetli ve saldırgan bir durum yaratıyor. Bizim tavrımız hiçbir zaman bu olmadı.

Daha yavaş ritimli ve özümsecek bir mekan yaratmaya çalıştınız diyelimse burada da. Siz bir dramaturg gibi bir sahne neyin, nerede olacağını önem veriyorsunuz. Pekli Arsene'nin mimari mekan olarak dayatıldığını yanı sıra siz nasıl bir mekan kurgusu yaratmaya çalıştınız içinde?

S.: Gökkuşağı; çıldırmaya başlamış bir gökkuşağı. Nefes alıyor, benim sabah nefes alışı ve akşam nefes alışı. Bu iki gökkuşağı arasındaki nefes ritimleri farklı, bu da aynaya vuruyor tabii. Ayna onun renklerini davet ediyor. Orada çocuklar da çalışacaklar, böylelikle bir rekli nefesler duyuyor olacak. Benim hiçbir yerleştirmede izleyici soyutlanmaz, mekan ona göre kurulur. İzleyici bir aktör gibidir. Burada da gönlül ister ki, izleyici o nefese göre nefes alsın.

Defne Ayas: Bir de Sarkis' gökkuşağı'nı yüklenmek'ten bahsedir. İçeri her şey herkes sırına o gökkuşağı'nı yüklenmek. Yüklenmek diyoruz; ayna üzerinden hem kırılmayı ve ışığı sırtlanmayı hem de tüm evrenin geçişine, şimdi ki haline ve geleceğine sahip çıkmayı anlatmak için...

S.: Vitraylardan birinde sırtı açık bir kadın var. Sirtında da hem melek kaadandan dövmesi hem de dişler ya da dikenler var. Asi bir genç kadın sırtı bu. Ben bunu galiba '90'larda, Berlin'de, bir otobüste görmüştüm. Ben fotoğrafı çekerken arkaya baktı, çok güzel gülümsedi. Aslında Defne'nin de söylediği o sırtaki kırılmadan yola çıkarak bir roman yazılır.

Biz bu mekanı temizleyip açıyoruz aslında. Bizim, durumu bu sıkışıklıktan kurtarmamız lazım. Türkiye Pavyonu için yeni bir mekanımız var ve Ermeni kökenli bir sanatçı çağırıyor. Bir asrın sıkışıklığı var burada. Biz bu sıkışıklığı açmadan, mekanla dönüştürmeden bunu bir düşünce duygu alanına çevirmek imkansız. Yoksa sıkışıklıktan sadece vur kır oluyor, barbarlık doğuyor.

İkiniz birlikte nasıl bir yol izlediniz?

D.A.: Sarkis projesi zaten önceden 'gördü'. Bige Örer ve Tuna Örtaylı Kazıcı'yla konuştukları, mekanı gördükten sonra yapacaklarını planladılar. Fakat o sırada işleri birtakım aktörler gibi mekanda gidip geliyordu. Vitrayları gördü, gökkuşağın hemen indirdi, nereye koyacağını gördü. Belki bazı işlerin nasıl düzenleneceğine dair konuşmalarımız oldu, her sanatçı-küratör ilişkisinde olduğu gibi ama sonuçta

Sarkis, 36 vitraydan biri, mozaik, cam, metal, led, 2012 Fotoğraflar: André Morin, sanatçı ve Galerie Nathalie Obadia izniyle

Sarkis: "Türkiye'nin daimi pavyonuna 2015'te çağrılmış olmamı tarihi bir durum olarak görüyorum. Sonuçta burada bir asrılık bir sıkışıklık var ve bunun sanat diliyle açılması gerektiğini düşünüyorum. Kilitlemiş şeylerin açılması, nefes alması gerekiyor. Bu bir yıllık, 10 yıllık, 100 yıllık bir şey değil; bin, hatta milyon yıllık bir sıkışma."

Sarkis'le devamlı paslaşırken yaptığımız, onun öngördüklerini hayata geçirmekti. Sarkis'in özenle sakladığı bir eskiz kitabı var, her gün sayfa sayfa çalışılmış, şimdi yavaş yavaş kapatılıyor... Orada zaten büyük bir emek var. Güzel sohbetlerimiz de oluyor, gündelik hayatın dışından olsun... "Dramatüji" dedik demin, eğer dramaturgluk bir işi kontekstine yerleştirmekse, o gündelik hayatı sürekli takip edip onun içinde olabileceklere karşı da konuşulmak lazım. Onu da devamlı yapıyoruz zaten. Ama bazen 15. yüzyıla da gidiyoruz, bazen Hindistan'a da gidiyoruz, Afganistan'a, mağaralara da iniyoruz. Sohbetlerimizde de canlı tutuyoruz işi.

S.: 150 bin seneye öncesine bile gidiyoruz. D.A.: Sarkis internet çağı öncesine gitmiş, bizim neslin işi daha kolay. Aynı zamanda Sarkis'in referanslarıyla benim referanslarım her zaman örtüşmüyor ama çok benzer arayışlar içindeyiz. Sarkis Hindistan'ı, Japonya'yı tanıyor; ben Çin'e girmişim... İlla coğrafya değil ama Sarkis tabii savaşa ya da birebir bile olmasa da savaşın ürettiği sanata daha çok bakmış; savaş ganimetleri, savaşa hazırlananlar üzerine çok çalışmış. Sanatın yeri, durumu ve sanata ne olmuş konusunu epey çalışmış. O konuda büyük bir birikimi var.

Birçok büyük serginizde baskın kadar diğer sanat dallarına rastlıyoruz, nitekim bu sefer de atmosferi güçlü bir şekilde etkileyecek bir müzik olacak mekanda. Müzik unsuru nasıl dahil oldu?

S.: Edvard Munch'un "Çığlık"ını biliriz. Oradaki figür aslında bağırmıyor, kulakların kapatıyor çünkü mezbahadaki hayvanların boğazlanma sesini duyuyor. Ve Munch, o ses resiminde ses dalgaları gibi gösteriyor. Sanat tarihçileri o resmin dört-beş versiyonunun farklı seslere sahip olduğuna dair

bir inceleme yapmayı bir türlü beceremediler. Burada biz kapalı bir yerdeyiz ve dışardaki bir elemanı; gökkuşağın içeri çağırıyoruz ve içeride sıkışmaya başlıyoruz. Ta uzaklardan, dokunabileceğimiz bir ses hissediyoruz. Bu, filmlerde çok kullanılır; Stanley Kubrick'in "2001: A Space Odyssey" ve "2001: Uzak Macerası" ya da son filmi "Eyes Wide Shut"ta ("Gözleri Tamamen Kapalı"). Mesela orada büyük bir ritüel sahnesi var, yönetmenin kullandığı müzik Ligeti'den. Müziği tam o sahnede patlatıyor.

Benim de kafamda o patlama başladı. Renk uzaya doğru gitmeye başladı, fakat o patlama noktalarını hep parmağın ucunda hissetmek istiyordum. Hep bir enstrüman, bir çalgı olsun istedim ve müziyenle de bunu konuştum. Benim konuşma tarzımı hemen yakaladı. Böyle konuşum onunla da, atmosferi anlatım. Bir de gökkuşağın kırılmalarını çizdim. Hani kalp doktoruna gidersen de sana bir diyagram çeker, bizim gökkuşağın formu da o çıldırmanın diyagramı gibi. Bunu partiyonun olarak verdim. Aslında inanılmaz bir heyecanla bekliyorum o anı.

Daha sinestezik bir deneyim mi burada söz konusu olan?

S.: Ben bütün katmanları yaşamaya çalışıyorum. Bu yaşama geldim, daha bir şey bildiğim yok. Ama birtakım şeyleri çok hızlı hissedebiliyorum.

D.A.: Bence Sarkis'in işi daha analog, içgüdüye yakın. Besteci başka projelerinde bu sinestezik yakın işler yapıyor olabilir ama Sarkis'te daha çok içgüdü, eşzamanlılık, eşzamanlıktan çıkacaklar ve onun kalibrasyonu mevcut.

S.: Bir nişanlılık dönemimiz oldu müziyenle, ben onu daha önceki sergime de çağırmıştım. Daha kafamda Venedik yoktu. Orada çalıştık, ben ona nişanlılık devri diyorum ve çok iyi cevap vermişti o zaman. Fakat hissettim ki, onu hangi yollardan öğrenmek istediğini benim çizmem lazım.

Bu sene Türkiye'yi temsil eden tek ve Ermeni kökenli bir sanatçı olarak sizin bu temsil yeti hakkındaki düşünceleriniz neler?

S.: Bir yerde açmak lazım. Örneği yok bu durumum, o yüzden buna çok geniş bir şekilde cevap vermek lazım. Hrant Dink beni çok besledi. Demokrasiyle mesleği açıp, soykırımın üstüne gitmek dedim, bunu aşştın zaman iyileşme kendiliğinden gerçekleşecek. Bunu iyileştirmek lazım.

D.A.: İyileşme potansiyelinin dilini, sanatını doğurmak lazım. Hrant Dink'in yaptığı da bir Ermeni'ye ait değil, Türkiye'ye dair bir dil oluşturdu Dink.

S.: Bu anlamda biz bir görev içindeyiz

elbette.

Ermeni kökenli bir sanatçı olarak Venedik'teki temsiliyete dair kendinizde de sorular sorduğunuzu belirttiniz basın toplantısında. Acaba "Neden ben?" sorusuna nasıl bir yanıt verdimiz ve sonucunda bu teklifi nasıl kabul ettiniz?

S.: Mayıs sonlarına doğru bir gün atölyemden telefon çaldı. İstanbul Bienali Direktörü Bige Örer'di telefon eden. Venedik Bienali Türkiye Pavyonu için beni düşündüklerini söyledi. Ardından İKSV Genel Müdürü Görgün Taner telefonu olarak bu haberi verdi. Söylediğim ilk şey "2013 yılında mı?" oldu.

Bu yıl niçin beni çağırıyorlar sorusu kafama takıldı tabii. Fransa'nın güneşinde bir müzede sergimi kuruyordum ancak bu fikir kafama saplanmıştı. Telefonda sesler mekanik bir duruma geliyor, ben organik durumu yaşamayı tercih ediyordum hep. Venedik'e gidersek Bige ve Tuna ile buluştum. Gözlerini, ifadelerini görmek istiyordum. Kafamdaki soruları onların gözünde parlamak bir şekilde hissettim. Orada içme bir umut doğdu. Birtakım şeyleri kafamda hazırlanmıştım zaten ve ekibin de gözlerini gördükten sonra bu sergiyi yapmaya karar verdim. Hep bir ekiple çalışan bir sanatçıyım, böyle bir sorumluluğu kimlerle yaşayacağımı görmek önemliydi.

Kültürler, inançlar ve tarihler arasında da gidilerimde, küratörlüğün dışında, kiminle yüzleşirim diye düşündüğümde aklıma gelen tek kişi Defne oldu. Onlara Defne ile birlikte çalışmak istediğimi söyledim. Tabii bunun büyük bir sorumluluk olduğu da beynime kazındı.

Türkiye Pavyonu'nda olmam bir temsil durumu değil aslında. Türkiye'nin daimi pavyonuna 2015'te çağrılmış olmamı tarihi bir durum olarak görüyordum. Sonuçta burada bir asrılık bir sıkışıklık var ve bunun sanat diliyle açılması gerektiğini düşünüyordum. Kilitlemiş şeylerin açılması, nefes alması gerekiyor. Bu bir yıllık, on yıllık, yüz yıllık bir şey değil, bin, hatta milyon yıllık bir sıkışma.

Venedik Bienali Türkiye Pavyonu'nda sizin anlamız anlamlı. Siz kişisel olarak siyasi anlamda, devletler nezdinde kurulamayan bağın, başlatılmayan diyalog ve çözilemeyen problemlerin kültürler üzerinden kurulabilmesinin, iyileştirilmesinin mümkün olduğuna inanıyor musunuz?

S.: Bu konuda aslında bir mesafe kat ediliğini düşünüyorum. Hrant'ın varlığı ve bu konuda yazılan yazılar çok önemli. Yıllardan beri benim tavrım, sınırları sürekli açan, düşünceler, felsefeler, inançlar arası işler yapmak. Sanat alanını ve düşünce alanını genişletmek. Türkiye Pavyonu'nda yer alacak yerleştirmede doğrudan politik bir gönderme olmayacak. Psikanaliz ve bilim gibi politika da bir olay gibi işin içine giriyor. Bunlar benim yaptımın beslenileri. Türkiye Pavyonu'nda bir nefes dünyası oluşturuyoruz, sürekli nefes alıp veren bir yerleştirmede olacak.

Çalışmalarınızın birçoğu Almancada 'savaş ganimeti' anlamına gelen 'krieggsschatz' kavramıyla ilişkili. Sizin savaşa, savaş ekonomisine merakınız ilk ne zaman başladı?

S.: 1963'te başladı. Buradan ayrılmadan önce. Bir yerde bir sıkışma oldu ve boyaların içine kolajlar girmeye başladı. İçle dış arasında bir savaş başladı diyelim. 1964'te benim için I. Dünya Harbi doğdu.

Sanat tarihçi Aby Warburg'un 'leidschatz' yani 'ıstırap hazinesi' de sık sık yaptılarınızla ilişkilendirilen, hatta sizin başlık olarak dahi bir kavram. Bunun

la bağlantılı olarak pavyondaki işiniz de "İnsanlığın ıstırap hazinesi insanın serveti haline dönüşüyor" ve "Toplumsal bellekteki korkunun üzerinden gelişmesinin ürünü ve taşıyıcısı" rolünü üstleniyor denebilir mi?

S.: Bence 'Leidschatz' kavramının Almanlar'dan gelmesi doğal. Yine onların 'harp ganimetleri'ni işlemeye başladığı zaman Almanlar bununla çok ilgilenmeye başladılar, çünkü onların düşüncesine gereken bir analizi ortaya ben atmış oldum. Müzecilik bakımından da tabii. Hatta bu, müzelerle olan eleştiriyi başladı. Aby Warburg, acıların nasıl bir şekil doğurduğu üzerine bir kapı açtı ve herkes oradan girdi. Ben de öğrenmeye başladım.

Venedik'te hakiki altın varakla kaplı bir kasamız yer alacak. Louvre'da Paolo Uccello'nun "San Romano Savaşı" tablosu vardır. Bunun bir ayağı Uffizi'de, bir diğeri ayağı da Londra'dadır. Louvre'dakini belki 100-200 keçe görmüşümdür. Resimde yuvarlak altınlar vardır, bunu bir işimde de kullanıyorum. Hatta bu kasanın boyu tam o tablonun boyunda. İçinde de daha önceki sergilerimde kullandığım birtakım malzemeler olacak; kırık neonlar, banlar vs. Bir de 'leidschatz' yazıyor yazıyla. Bir yerde yaşayan, eskiyen malzemeler var kasaya giren, bir de hiç dokunulmayacak, zamanın malzemeleri var, kristal var, kristal bir baş var astronom gibi ama bir yandan da portre...

Sanat, düşünce ve tavır. Tüm bunlar işin içine giriyor, yaşamışlık da.

Ermeni Pavyonu'nda işleri yer alacak diaspora sanatçılarından sizin de sizsiniz. Ermeni Pavyonu'nda sizin hangi çalışmalarınız yer alıyor?

S.: Sanatçılarla pek ilişkim yok fakat küratör Adelina (Cübeyyan von Fürstenberg) ile 40 yıldır tanışıyoruz. Atölyeme geldi, konuştuk. Kendisi güvendiğim bir kişi.

Ermeni Pavyonu ufak bir yer, San Lazzaro'daki 1717'de kurulan Ermeni Katolik Kilisesi'nde yer alıyor. Benden iki tane vitray istedi, seçti, hatta papazlar bir taneisini istememişler. Bir matutun keniğini altın varakla sıvadığını bir çalışmam vardı, onu seçmişler. Bir de yepyeni bir iş var.

Bunları nasıl seçti? Çünkü kafasında ötekilerin işleri de var. Ben karma sergileri sevmem normalde ama bu sergiye hayır demem imkansızdı. Bir de konuyu açmamız lazım, sıkışmış bir durum var ve bunu açma görevi de bizim başımıza geldi. Adelina beni bu sergi için aradığında henüz Türkiye Pavyonu için iş yapacağımı biliyordum. Söylediğimde müthiş sevindi.

Ben kendimi bir diaspora sanatçısı olarak adlandırmıyorum. Hrant Dink, "Diaspora büyük bir Anadolu köyüdür" demiştir. Benim annem bir Anadolu kadınıydı. İstanbul'a göç etmesine rağmen Anadolu'yu yaşayarak öldü. Ben de bu yüzden kendimi hiçbir zaman bir diaspora sanatçısı olarak görmüyordum.

D.A.: Bizim hazırladığımız kitabımıza davet edilen kimi isimler ortak, mesela David Kazanjian gibi, o şekilde biz farkında olmadan ilmekler de atılmış. Sarkis'in Ermenistan Pavyonu'na da katılıyor olmasıyla bizimki arasında da birer bir okuma yanlış olur, ancak ilmekleri atmaya devam edeceğiz. Pavyonun açıldığı gün olan 7 Mayıs'ta İstanbul ve Cenevre'de iki sinyal gönderiyoruz altına ve altın ikonalarla.

İstanbul Modern'deki gökkuşağı da önemli olduğuna eklemek gerek. Gökkuşağı sonuçta burada doğdu, İstanbul Modern'den, Man'a'dan, Gezi direnişinden, gökkuşağı merdivenlerinden... Yani ona belki yeniden sahip çıkıp alana alalım.

S.: O nefesi yaşatmak lazım. Bize düşen bir görev var. Biz bu kalkanın içindeyiz, pişiyoruz, kavuluyoruz.